

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва
та реставрації творів мистецтва

Дипломна робота
магістра

з теми: **«НАЇВНЕ МИСТЕЦТВО ЯК СПОСІБ ПІЗНАННЯ
ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ. ВИВЧЕННЯ ТА ПРАКТИЧНЕ
ЗАСТОСУВАННЯ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА»**

Виконала:
студентка 2 курсу магістерського рівня
групи ОМх1-М21
спеціальності 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)
Дудкевич Ірина Іванівна

Керівник:
І.А. Гуцул,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАЇВНЕ МИСТЕЦТВО – ФЕНОМЕН ХУДОЖНЬОГО МИСЛЕННЯ ТА ТВОРЧОСТІ.....	5
1.1. Примітивізм та «наївне мистецтво»: історія, характеристика, специфіка.....	5
1.2. Примітивізм в світовому образотворчому мистецтві.....	11
1.3. Особливості українського «наївного» мистецтва.....	14
РОЗДІЛ 2. НАЇВНЕ МИСТЕЦТВО В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ.....	18
2.1. Творчість Катерини Білокур.....	18
2.2. Творча спадщина Марії Приймаченко.....	23
2.3. Сучасні митці-примітивісти України.....	28
РОЗДІЛ 3. МИСТЕЦТВО ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДИТИНИ.....	32
3.1. Образотворча діяльність дитини як спосіб пізнання себе та навколишнього світу.....	32
3.2. Видова специфіка мистецтва в освітньому процесі.....	37
3.3. Характеристика вікових особливостей учнів та мистецтво наїву.....	42
3.4. Методичні розробки уроків з вивчення наївного мистецтва у ЗОШ.....	51
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

Будь-яке мистецтво - це спроба осмислити навколишній світ. А інколи для того, щоб осягнути всю його багатогранність, варто лише поглянути на нього очима дитини.

Наївне мистецтво завжди викликало зацікавленість цінителів прекрасного. За рахунок простоти форм, образів, гармонії та яскравих фарб, які наповнювали картини художники-примітивісти досягали неперевершених результатів.

Наприкінці ХХІ століття інтерес до творчості "наївних", непрофесійних художників не згасає. Однак природа цього інтересу тепер інша, ніж на початку ХХ ст. Тоді примітив у живопису та скульптурі відповідав потребам розширення художньої реальності, включенню "неакадемічних" сфер, що знаходило відповідність в ідеології авангарду, кубізму, раннього сюрреалізму. В наш час інтерес до творчості "наївних" створює швидше протиріччя тому, що було на початку століття: він знаменує більш духовно-екологічний, ніж власне естетичний клімат сучасності, більше стереотипи масової свідомості, ніж внутрішні запити розвитку мистецтва. Як певною мірою симптомом кризи, хвиля захоплення примітивізмом разом з тим не свідчить про кризу об'єкта уваги. Просто з часу "митника Руссо" і Піросмані мистецтво "наївних" стало іншим, змінився й художній світ у цілому.

Культура нашого часу впливає на творчість примітивістів, зокрема у виборі тематики. У поетичних пейзажах та жанрових сценах відчутний мотив мікрокосмосу, органічної взаємодії особистості селянського майстра з безкраїм простором універсального буття. Картини пройняті злиттям з природою, її ритмами, духом, і не мають аналогів у живописі професіоналів. Однак у предметній досконалості, скрупульозності зображення повсякденного життя рідного краю інколи відчувається вплив газетних фотохронік, телевізійного візуального ряду, документальної прози.

Метою дипломної роботи є визначення важливості впровадження у навчальну програму теми «наївного мистецтва» для детальнішого вивчення та практичного застосування у загальноосвітніх школах;

Завдання поглиблення знань про українське мистецтво, визначення та аналіз основних технік наївного мистецтва, тематики, художньо-образної стилістики;

Об'єктом дослідження є процес створення копій з картин художників-примітивістів: Марії Приймаченко, Катерини Білокур, Адольфа Дітріха;

Предметом дослідження є особливості техніки створення картини в стилі примітивізму.

У процесі дослідження використовувалися:

- Теоретичні методи: аналіз статей та книг про наївне мистецтво, структурно-композиційний аналіз творів мистецтва;
- Практичні методи: метод стилістичного відображення предметів.

Наукова новизна дослідження полягає у розкритті особливостей зображення навколишнього світу в «наївному» стилі, в аналізі складових напрямку та історичному розвитку наїву.

Практичне значення роботи полягає у поглибленому вивченні наївного мистецтва та його представників; виконанні копій картин для кращого розуміння техніки; розробці уроків для впровадження теми «наївного мистецтва» у шкільну програму.

Структура дослідження. Дипломна робота на тему: «Наївне мистецтво як спосіб пізнання внутрішнього світу. Вивчення та практичне застосування на уроках образотворчого мистецтва» складається з 79 сторінок: вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних 51 джерела, додатків.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було виявлено що, наївне мистецтво останнім часом набуває все більшої популярності, але через недостатню кількість літературних джерел з історії зародження, формування напрямку та аналізу авторських робіт підвищує потребу у його вивченні. Представлені копії у «наївному» стилі є відображенням практичного результату дослідження.

1. Найголовніша відмінність, яка відрізняє професійне мистецтво від наївного, це те, що художник-самоучка не прагне до слави і почесей, не шукає звань і нагород, не обтяжений порадами колег по цеху та оцінкою експертів і критиків.

Наїв належить до великого масиву художньої творчості, що заповнює місце між академічним (професійним) та традиційним (народним) мистецтвом. В останні десятиліття цей напрямок мистецтва став самодостатнім, все частіше відкриваються виставки, які висвітлюють цей феномен та відкривають нові імена митців. Інколи наїв відносять до більш широкого поняття примітивізму, а частіше, навпаки, виокремлюють, наполягаючи на застосуванні дефініції «примітивізм» лише до мистецтва професіоналів, які свідомо копіюють та наслідують прийоми наївної творчості.

2. Окрім спільного стилю, у кожній культурі примітивісти демонстрували щось особливе.

Пікассо не дарма сказав цю фразу. Крім того, що він оцінив талант художниці, він також показав нам, як мало ми насправді цінуємо те, що живе в нашій країні. Адже Катерина Білокур та Марія Приймаченко розквітли саме в українській культурі. У примітивному мистецтві художник нікого не наслідує, а лише повністю переносить себе на полотно. Якщо бажаєте: примітивізм - це сингулярність живопису.

3. Творчість, у тому числі і малювання – прекрасний спосіб розповісти і заявити про себе. Через малюнки можна зрозуміти бажання і потреби, проблеми і страхи, поточний емоційний стан дитини. По малюнку і дорослого, і дитини можна багато розповісти про людину. Чим вона любить

займатися, в якій сім'ї вона живе і виховується або виховувалася проблеми, які її хвилюють. Визначити її стать і приблизний вік, характер і темперамент, сімейний статус і положення в суспільстві.

У великій сім'ї стилів та напрямів образотворчого мистецтва примітивізм (інші назви: наївне мистецтво, наїв-арт) завжди стояв осторонь. Сміливо можна припустити, що він такий самий древній, як і саме мистецтво, як і бажання говорити мовою художніх форм. Оманлива простота стилю приховує потужний світоглядний концепт, здатний розкрити найглибші та найщиріші прагнення людської душі. У період станкового живопису примітивізм йде у підпілля, поступаючись місцем молодшим і амбітним напрямам. Але вже у XIX столітті художники знаходять філософське обґрунтування наїв-арту, наново відкриваючи його для європейського мистецтва.

Коли споглядаєш яскраві, щирі та «наївні» картини вони нагадують дитячі малюнки, але насправді за простими формами ховається глибокий зміст, складні образи та багатий внутрішній світ. Не варто недооцінювати роль примітивного мистецтва в культурі загалом, адже все геніальне – просто!

Ми вважаємо, що темі наївного мистецтва, несправедливо, приділяється мало уваги. Якщо розпочати знайомство з цим напрямом мистецтва ще з раннього дитинства, коли дитина постійно фантазує, може створювати цілі світи у своїй голові з фантастичними предметами, коли вона сприймає оточення яскраво та безтурботно, можна досягнути хороших результатів як у розумовому, так і в психологічному розвитку.

Важливим є введення теми наївного мистецтва в шкільну програму. Це допоможе дітям заглибився та краще зрозуміти мистецтво у різних його проявах та напрямках. Також дасть можливість кожному учню зрозуміти, що не обов'язково вміти створювати реалістичні шедеври щоб відчувати себе художником та повірити у власні сили.

Представлена дипломна робота не розкриває тему з усіх сторін для повного дослідження проблеми, проте є кроком на шляху до її вивчення

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наївне мистецтво: веб-сайт URL: <https://gallery101.com.ua/naive-art/>
2. Примітивізм: веб-сайт:
URL:<https://www.google.com/amp/s/www.theartstory.org/amp/movement/primitivism/>
3. Примітивне мистецтво. Дослідження витоків примітивізму в мистецтві: веб-сайт URL: <https://artincontext.org/primitive-art/>
4. Голдуотер Р., Примитивизм в современном искусстве , ред. изд. (Нью-Йорк: Винтаж, 1967).
5. Примітивізм: веб-сайт URL: <https://ewikiuk.top/wiki/primitivism>
6. Примітивне мистецтво: веб-сайт URL: www.jssgallery.org
7. Наїв і народне мистецтво: веб-сайт URL: <https://honchar.org.ua/blog/nayiv-i-narodne-mystetstvo-i187>
8. Наївне мистецтво: веб-сайт URL: <https://uk.m.wikipedia.org>
9. Клименко В., Пасічник І. «Я, Білокур Катерина Василівна» : монографія мистця. Київ. Вид-во Родовід, 2012. 160 с.
10. Катерина Білокур: Сильних духом не спіймає ніхто: веб-сайт URL: <https://www.google.com/amp/s/uain.press/blogs/kateryna-bilokur-kvity-budumalyuvaty-bo-ya-tak-lyublyu-nad-nymu-pratsyuvaty-shho-j-sliv-ne-znajdu-1125242/amp>
11. Горова Д. Минуло 105 років від дня народження Катерини Білокур. Україна Молода 2005.-№ 234. Архівовано з джерела 11 червня 2013р.
12. Українська художниця, яка вразила Пабло Пікассо та всю Європу [Архівовано 6 серпня 2016 у Wayback Machine.] // ArtsLooker. – 2016. – 13 травня.
13. Катерина Білокур: полтавчанка, якою захоплювався Пікассо: веб-сайт URL: <https://ukrainky.com.ua/kateryna-bilokur-poltavska-hudozhnyczya-yakoju-zahoplyuvavsya-pikasso/>

14. Марко Роберт Стех. Очима культури. Про мисткинь Ганну Собачко і Катерину Білокур [Архівовано 7 серпня 2018 у Wayback Machine.
15. Катерина Білокур: веб-сайт URL: <https://www.wikiart.org/uk/katerina-bilokur>
16. Творчість Марії Приймаченко: веб-сайт URL: <http://www.bondarev.com.ua/pages/view/445>
17. Велігоцька Н. Марія Приймаченко. Альбом. Київ. Вид-во Мистецтво, 1994. 136 с.
18. Марія Приймаченко. «Барви Марії Приймаченко»: веб-сайт URL: <https://msmb.org.ua/biblioresursi/bibliografiya/osobistosti/mariya-primachenko-barvi-marii-primachenko/>
19. Найден О. Марія Приймаченко. Орнамент простору і простір орнаменту: публіцистика: Київ. Вид-во «Стилос», 2011р. 240 с.
20. Марія Приймаченко. Артанія, 2015. 59 с. / Електронна копія [Архівовано 26 липня 2018 у Wayback Machine.]: НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2016. Вступне слово П. Багрія, М. Маричевського.
21. URL: <https://web.archive.org/web/20080127143106/http://www.day.kiev.ua/60562/>
22. Хлапоніна А. Звірі Марії Примаченко такі ж страшні, як у фільмі «Парк Юрського періоду», 2017 р. [filmi-park-urskogo-periodu / 771229](http://filmi-park-urskogo-periodu/) цитати
23. Культурні чистки. Як Росія руйнує музеї й вивозить мистецтво з України: веб-сайт URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61472927>
24. Українські примітивісти: наївне мистецтво цінне тим, що воно максимально щире і чесне: веб-сайт URL: <https://novadoba.kiev.ua/2020/12/11/7341>
25. Чисте мистецтво: від кого та для кого?: веб-сайт URL: <https://chernozem.info>
26. URL: <https://uk.wikipedia.org>

27. Примітивізм – мистецтво духовної безпосередності: веб-сайт
URL: <https://kyiv.gallery/statii/prymityvizm-mystetstvo-dukhovnoi-bezposednosti>
28. Дитяче мистецтво: веб-сайт
URL: <https://extension.psu.edu/programs/betterkidcare/early-care/tip-pages/all/childrens-art>
29. Під час малювання дитина і грається і вчиться одночасно: веб-сайт
URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/5439-pid-chas-malyuvannya-ditini-i-graetsya-i-vchitsya-odnochasno/>
30. Зображувальна діяльність як спосіб естетичного розвитку дітей: веб-сайт
URL: <https://dnz38.edu.vn.ua/zobrazhuvalna-dialist/>
31. Навіщо дитині малювати: що розвиває малювання у дітей: веб-сайт
URL: <https://eporada.pp.ua/diti/navisho-ditini-maluvati-sho-rozvivaye-malu.html>
32. Видова специфіка мистецтва: веб-сайт URL: <http://um.co.ua/10/10-15/10-156888.html>
33. Борева Ю., Левчук Л. Естетика. Навч. посіб. Київ 2009, 309 с.
34. Бебіх Г. Д. Розвиток творчої особистості дитини через образотворче мистецтво. Дошкільний навчальний заклад. Харків: 2007, №4(04)-с.41-64.
35. Основні орієнтири виховання: веб-сайт URL: <https://sites.google.com/site/kirilogannivskazos/na-dopomogu-klasnomu-kerivniku/osnovni-orientiri-vihovanna>
36. Дитяче мистецтво, примітивне мистецтво та мистецтво наїву: веб-сайт
URL: <https://mala.storinka.org>
37. Лозгкіна А. Космос всередині: наїв і мистецтво аутсайдерів в Україні та світі : дефініції, історичний контекст, дослідні кейси,- Вид-во Artbuk, 2020. – 338с.
38. Беличко В. Альбом. Український живопис. Навч. посіб. Київ, 1985 р. Вид-во Мистецтво.

39. Білокур Катерина. Я буду художником !: Документальна оповідь у листах художниці, розвідках Миколи Кагарлицького. - К.: Спалах ЛТД, 1995.
40. Антонович Є. А., Захарчук - Чугай Р.В., Степанович М.Є. Декоративно - прикладне мистецтво. Львів, 1992 р. Вид-во Світ. 270с.
41. Говдя П. Українське мистецтво другої половини ХІХ - поч. ХХ ст. – Київ, 1964 р.
42. Жаборюк А. Мистецтво живопису і графіки на Україні в першій половині ХІХ ст. Київ, 1983 р. Вид-во Мистецтво.
43. Івакін Г.Ю. Історія української культури. Київ, 1994 р. навч. посіб. Вид-во Мистецтво.
44. Гоян, Я. «Щоб люди жили, як квіти цвіли...» : Марія Приймаченко. Київ, 2001р.314-345с.
45. Данченко, О. Мати й син. Народні майстри. Київ, 1982р.50-65с.
46. Т. Калініна, «Перші успіхи в малюванні». Київ, 2006р. Вид-во «Шкільний світ»
47. Квітковий натюрморт: веб-сайт URL:<https://vseosvita.ua/library/konspekturoku-kvitkovij-naturmort-134869.html>
48. Діамант, S: У пошуках первісного, (New Brunswick: Transaction Publishers, 1974), с. 215-217.
49. URL: <http://memorua.org>
50. "Якби ми мали художницю такого рівня майстерності, то змусили б заговорити про неї цілий світ!»: веб-сайт URL: <http://patrioty.org.ua/blogs/iakby-my-maly-khudozhnytsiu-takoho-rivnia-maisternosti-to-zmusyly-b-zahovoryty-pro-nei-tsilyi-svit-pablo-pikasso-145640.html>
51. URL:<https://mala.storinka.org>